

Erdőgazdálkodásunk szabályozási problémái a klímaváltozás tükrében

A Magyar Nemzet 2024. augusztus 28-i számában egész oldalas írás jelent meg az alábbi címmel: „Azonnali beavatkozást sürgetnek az erdészek”. A cikkben Borovics Attila kolléga, a Soproni Egyetem Erdészeti Tudományos Intézetének főigazgatója arról értekezik, hogy a klímaváltozás gyors üteme miatt lucfenyveseink gyakorlatilag már megsemmisültek, és sajnos a közeljövőben ez a sors vár bükköseink jó részére is.

Természeteszerű domb- és hegyvidéki erdeink ugyanis a levegő páratartalmának, a hőmérsékletnek és a csapadéknak függvényében zonálisan helyezkednek el, és az általános felmelegedés következtében hegyeinken – az erdészeti klímaövekkel (cser, kocsánytalan tölgy, gyertyános tölgyes, bükk és lucfenyő) együtt – felfelé vándorolnának, ha ehhez elegendő idő állna rendelkezésre, és hegyeink elég magasak lennének. Sajnos egyik feltétel sem áll meg, így állományaink genetikai felfrissítésére van szükség a Balkán térségéből, hogy a jövőben elviseljük a várható klimatikus stresszt – mondja Borovics kolléga. Ez utóbbi alapjaiban kényszeríti ki az erdészeti szaporítóanyag-felügyelet elveinek újragondolását, és érinti a genetikai sokféleség védelmének ügyét is. Én a szakmai problémákon túlmenően, szerintem az erdőgazdálkodás szabályozásának újragondolása is szükséges!

Az erdőgazdálkodás – pongyolán fogalmazva – az erdő-, a természetvédelmi és vadászati törvény hatálya alatt folyik. A természetvédelmi korlátozások elméleti alapja a biológiai sokféleség védelme, melynek három színtere van: a genetikai, a faji és az élőhelyi sokféleség.

Véleményem szerint az erdészeti és természetvédelmi főhatóságnak át kellene tekintenie azt, hogy az igen gyors klímaváltozás korában mi a természetvédelmi stratégia, és indokolt-e az ország erdőterületének mintegy 43 százalékan a természetvédelmi oltalom fenntartása. Ha nyitott kapukat döngetek, elnézést kérek.

Az újkeletű probléma gyökere az, hogy minden védelmi célú törvény célja a status quo megőrzése, ami a gyorsan változó ökológiai körülmények között erdeinkben öngyilkos stratégia. Nem lehet az élővilágot a helyén, „in situ” megőrizni törvénnyel akkor, amikor a klímazónák igen gyorsan mozognak észak felé, illetve a hegyeken felfe-

lé. Az érvényes természetvédelmi korlátozások pedig valósággal gúzsba kötik az erdőgazdálkodót.

Biológiai értelemben vett erdeink természetes úton, emberi behatás nélkül is képesek felújulni a lehullott magból, ha a nagyvadállomány ezt nem blokkolja. Erdeinkben legalább 8000 km vadkárelhárító kerítés található. Az erdőgazdálkodó ugyanis súlyos anyagi ráfordítással így próbál védekezni az erdő természetes vadeltartó képességét messze meghaladó nagyvad károsítása ellen.

A legnagyobb károsító a gímszarvas, állománya az 1960. évi 15.000 darabról 2023-ra 128.000 darabra (*Vadgazdálkodási adattár, 2023.*) nőtt. A valóságban könnyen lehet, hogy megtízszereződött!

A szarvas és vaddisznó a lehullott makk nagy részét megeszti, a csemetéket a disznó kitúrja, a szarvas pedig a csemeték ismételt lerágásával, illetve sima kérgű fák esetében akár 30-40 éves fák kérgének lehántásával gátolja az erdő természetes felújítását.

Az évtizedek óta folyamatosan növekvő vadállomány okozta kár súlyosan sérti az erdőgazdálkodó/erdőtulajdonos anyagi érdekét, valamint a természetvédelmi és vadászati törvény tételes előírásait, mégsem történik semmi a törvény-sértő helyzet normalizálására!

A nagy lobbierővel rendelkező vadászok száma pedig az 1961. évi 20.000 főről 2017-re 65.000 főre nőtt, és szinte mindenki nagyvadat akar lőni. *A helyzet abnormalitását jelzi, hogy a vadgazda más tulajdonában álló erdő- és mezőgazdasági területen gazdálkodásra rendezkedik be! Nem bérkilövő. Vadat tenyész. A jelenleg érvényes szabályozás pedig az erdőgazdálkodó és a vadgazda tevékenységének megfelelő összehangolására képtelen, a vadkár-kompenzálás kevés, de az erdő természetes felújulóképességének blokkolását egyébként sem lehet kompenzálni. Kiemelem, hogy a vágásterület nélküli technológiák (örökerdő) terjedésének objektív akadály a igen magas vadlétszám, mert eb-*

ben az erdőkezelési/fenntartási kategóriában jellemzően nincs bekeríthető vágásterület.

Összefoglalva, az érvényes természetvédelmi törvény gúzsba köti az erdőgazdálkodót, a megállíthatatlanul emelkedő vadlétszám pedig blokkolja az erdő természetes felújulási képességét. A gyorsan változó klímához való alkalmazkodás érdekében tehát egyfelől lényegesen tágitani szükséges a gazdálkodás szabadságfokát, másfelől radikálisan és gyorsan csökkenteni szükséges az erdők természetes felújulását blokkoló vadlétszámot. Mindezekből következik, hogy az ún. három „zöld” törvényt a közeljövőben újra kell gondolni a polgári demokrácia alapelvei alapján. Sajnos az érvényben lévő három „zöld” törvény nem ebben a szellemben készült!

A kilencvenes években a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumban egy fellebbezésben a panaszos ügyvédje „kioktatott” a tulajdonjog polgári demokráciában történő korlátozásának együttes rendezőelveiről. Az alábbiakban ezt próbálom tartalommal megtölteni az erdőgazdálkodás vonatkozásában. Tehát a tulajdonjog korlátozásának együttes szabályai a következők:

1.) *Csak törvénnyel.* Erre való hivatkozással vissza lehet utasítani az erdőgazdálkodás további szigorítására vonatkozó, politikai célú, populista utcai követeléseket. Tegyenek törvénymódosításra javaslatot a parlamentben!

2.) *Alapos közérdek alapján.* 2.1. A természetvédelmi törvényben az alapos közérdek a biológiai sokféleség védelme. Ismeretem szerint a szakma a mai napig nem tisztázta rendszerszemléletben a biológiai sokféleség fogalmát az erdőre és az erdőgazdálkodásra nézve, pedig a tulajdonosi jogok korlátozását ebből kellene levezetni. 2.2. A vadászati törvényben az alapos közérdek a „farakas szerepének a betöltése”, azaz a vadlétszám olyan alacsony szinten tartása, hogy ne legyen szükség vadkárelhárító kerítések építésére. *Amíg erdeink többségében az erdőfelújítás technológiájának szerves része vadkárelhárító kerítés építése, addig bizonyítottan fennáll a vadászati és természetvédelmi törvény*

alkalmatlansága! Immár évtizedek óta. A trófea minőségének hangsúlyozása pedig egyéni/csoportérdek, *az erdei életközösségekben ugyanis a szarvasbogár ugyanolyan érték, mint a szarvas.* A vadállomány „nemzeti kincsként” való emlegetése pedig a nagyközönség megéltetését szolgálja. 2.3. Az erdőtörvényben az alapos közérdek a teljesség igénye nélkül a biológiai sokféleség védelme, a talajvédelem, a klímavédelem, a fenntartható módon folyó faanyagtermelés és az erdő közjóléti szerepe.

3.) *Közérdekkel arányos módon.* Ennek mércéje a szocializmus évei alatt elvesztett, a jogalkotó a jogosítványát szinte parttalanának ítéli. Ennek bizonyítéka, hogy a kollégák gyakran hivatkoznak arra, hogy Európában a legszigorúbb erdőtörvény a magyar. E tekintetben körül kellene nézni a hasonló szakmai kultúrkörben és ökológiai környezetben működő régi polgári demokráciák erdőtörvényeiben, esetleg az 1935. évi magyar erdőtörvényben. Ez igen fontos kérdés, mert itt kerül meghatározásra a tulajdonjog korlátozásának az a mértéke, melyet az erdőgazdálkodó kompenzáció nélkül köteles elviselni.

4.) *A legkisebb presszió elvével.* Szerintem ennek fokozatai: 4.1. A meggyőzés, különös tekintettel az állami szektorban. Véleményem szerint az állami tulajdonú erdőkre vonatkozó többletvállalást az erdőtörvényben élesen el kell választani a közérdeken alapuló, arányos korlátozástól, mert a többletvállalás a tulajdonosi jogokat gyakorló döntése, mely a körülmények változása esetén akár vissza is vonható. 4.2. Támogatás nyújtása a felek közti polgárjogi szerződéssel, védelem alá vonás nélkül. Például nincs elfogadható indoka annak, hogy a természetvédelem egy madárfészék vagy egy csoport növénykülönlegesség miatt az egész erdőrésztletet védelem alá vonja. 4.3. Az utolsó, legerősebb eszköz a védelem alá vonás. A presszionálás eszköztára hazánkban éppen fordítva működik. A természetvédelmi hatóság elsőként alkalmazza a legerősebb eszközt, a védelem alá vonást, utána pedig korlátozások özönét zúdítja az erdőgazdálkodóra.

5.) *Aki az arányos korlátozáson felül korlátoz, az fizetni köteles!* Éppen ezért is fontos az arányos korlátozás mértéke. Ezzel az elvvel lehet féken tartani a mértéktelen természetvédelmi törekvéseket.

Thüringiában, bükk klímában – a magyar gyakorlattól eltérően – rendkívül egyszerűen, jogszabályok tömege nélkül oldják fel az erdőgazdálkodás, a természetvédelem és a vadászat/vadgazdálkodás konfliktusát az állami tulajdonú erdőkben. Mivel a következő két tiltást a magánerdőkre vonatkozóan aránytalanul soknak tartják, ezért azokra ez nem vonatkozik. Tehát: *állami tulajdonú erdőben tilos az ernyős bontás.* Ezzel maximális szinten teljesülnek a természetvédelmi célok. *Tilos vadkárelhárító kerítések építése is, mert az egy törvénytelen állapotot legalizál.* *A vadat állami tulajdonú erdőkben addig a szintig kell lőni, hogy ne kelljen kerítést építeni.* Mivel a vad a „vákuumba”, az állami erdőbe húzódik, a vadlétszámapaszta a magántulajdonú erdőben is érezteti hatását. Mindezt leírtam a 2002. évi úti jelentésemben, s közzétettem az *Erdészeti Lapokban* is. Mindezeket túl felvetek néhány tisztázandó problémát, illetve teszek néhány javaslatot.

Óriási bürokráciához vezet a kettős felügyelet. Ha az erdőtörvényben nincs benne a biológiai sokféleség megfelelő védelme, akkor az erdőtörvény korlátozásai jórészt a levegőben lógnak, tehát alkotmányellenesek. Ha pedig benne van a biológiai sokféleség megfelelő védelme, akkor nincs indoka a természetvédelmi oltalom 43 százalékos mértékének. Örökerdő üzemmódban pedig egyáltalán nincs indoka a védelem alá vonásnak, mert ennél többet a természetvédelem sem tehet ott, ahol fa-termelés is folyik. Véleményem szerint a természetvédelmi törvényben csupán deklarálni szükséges a biológiai sokféleség védelmét erdőterületen, de azt részletesen az erdőtörvényben kell kifejteni. A tulajdonosi jogok korlátozását pedig ebből kell levezetni.

Az erdőgazdálkodás és a természetvédelem érdekei közti konfliktus csökkentése érdekében keresni kell azokat az erdőterületeket, ahol az erdőgazda és a természetvédelem „egy hajóban ül”. Ez pedig a gazdaságtalan erdők egyre fokozódó mennyisége. A természetvédelem itt kiélhetné ambícióit.

Csökkenteni szükséges a védelem alá vont legjövődélőbb erdeink mennyiségét, ugyanis a faanyag a kevés újrateermelő ipari alapanyagunk és energiahordozónk egyike. Ezeket az öreg erdőket egyébként a szakma akkor létesítette, amikor természetvédelmi törvény nem is volt, tehát az erdőt nem az erdészektől kell féltetni.

A szabályozás és az ágazati felelősségvállalás egységének javítását szolgálja, ha a fokozottan védett kategóriába tartozó erdők kezelését átvinné a természetvédelem. A 75 000 hektárnyi erdőterületen a természetvédelem testközelből ismerné meg az erdőfenntartás gyakorlati nehézségeit és a túltartott vadállománynak az erdő természetes felújulását blokkoló hatását. Mivel az állami szektor is vállalkozókkal dolgozik, ennek nem lehet akadálya.

Nincs jogi diplomám, ezért több dologban tévedhetek. A jelenleg érvényes törvényeket sem ismerem, hiszen 2007-ben nyugdíjba vonultam. *Fenti írásommal csupán el szeretnék indítani egy együttgondolkodást a szakmában.*

Nehéz küzdelemre számíthatunk, ezért tisztában kell lennünk az erőviszonyokkal is. *A tájékozatlan állampolgár ab ovo a természetvédelem oldalán áll.* Felvetéseim egzisztenciális fenyegetést jelenthetnek a természetvédelemben dolgozók számára, tehát nagy ellenállásra számíthatunk. A vadásztársadalom pedig brutális érdekérvényesítő erővel rendelkezik. *Mindkét erővel szemben csakis a tulajdonjog helyreállításával érhetünk el sikert, minden más eszköz hatástalan!*

Bartha Pál okl. erdőmérnök
Fotó: **Nagy László**/OEE grafika